

RABULèTS

(2003)

ki ratchatchiye po s' katryinme anêye !

Ni tchoûle-t-on mây ki pou c'k' a stî pièrdu ?

Come tot l'ovraedje èst fait à pîce pa ène mârseule djint, ni riwètèz
nin trop auzès fâtes èt n' rovièz nin k' i gn'a todi on comachaedje di
moudêyes di sicrijhaedjes èt d' prononçâdjès...

© Po c'ki èst dès drwèts, on vouréve bin lès aarder po p'tète è profiter on djoû. Dijanne todi
kékfèye. ☺

ISTWÈRE DI PATRIMWINNE

Dins l' timps d' 2002, l' Francèsse (s'apinsenut-i) Comunoté d' Bèlgike a fé rèxhe on dècrèt po Bén mète à iute si (nosse ?) patrimwinne. Lès redjîs cayèts n'vont pus polu ièsse rimètus a noû odobèn vindus sins k'ça n'fuche d'avance anoncî dins lès riles a l' administracion dèl Comunoté. Lès pus bias, lès pus nôzès èt lès pus-pus tchèrs dè agayons vont ièsses mârqués come dè "trèsôrs" ki l' Europe n'va pus lèyî moussî foû di sès Paysis. L' Francèsse (?) Comunoté va d' awè l' drwèt d' passer a l' advant po rachèter tos lès béns d' industrèye, d' siyince èt d' comèrce, lès publikès vîs papîs d' pus d' trinte ans d' âdje èt tot c'k'on a wêti a lomer come culturêl dins l' dècrèt k'on vos è c'âze, kça fuche o nin dèdjâ classî. Dins l' patrimwinne tot ck'on n' pout nèn pougnî ddins, come ène **linwe**, ène bèle lète, ène muzike, ène danse, on djeu, ène acostumance, evd, va polu ièsse sacré come "maïsse oûve" èt ièsse tot come èbaumé po k' on l' tègne Bén à gougne èt tot ossi Bén aurdé a iute pa l' grâce di caurlâdjès (subvincions). *Avoz vèyu ène sakwè d' drole là-ddins ?*

*

Tant k'a ièsse bin sognî...

A Copenhage, dins lès Maujons pos lès vîs (savoz, èwousk'on s' ripwasse, parèt), po k'

NOVÈLES d'ÈNE MIÈTE TOS COSTÉS

tèrtos fucheniche Bén paujères sins prinde di fayèyes èdwarmeuses pulules, on lzeu passe à l' chîje dè féns d' samwinne dè films lomés X. Minme lès pus arnaujes èt djondus do ramponau î passenut asteure leus nûts sins pus brûtiyî dè masses. Esseki nosse Vandinbroke n' va nèn bouter dsus l' idèye po mète ène pîce au trà d' nosse Sècu ?

*

Dèl Chine (k' *on n' arive nèn à piyî*), on nos dit k' on î a trové lès rèsses d' ène sacrèye bièsse di fwârt lontin d'avant Matîsalé. I gn'avève co dè pennes aclapèyes dissu. Lès sinciyeus dîjenut ki lès plomes leus sont vineuwe avant ki n' fuchenuche capâbe d' èvoler èt k'ça duvéve leu sièrvu à ène ôte sakwè ! A lès ranéri kand i fiève trop tchâd o ptète ki s' avîne mètu è leu tièsse di sicrîre leus mémwères èt dèdja invinté l' intche ? Aloz sawè !

*

È l' Italiye d' Bèrluscognî, tot n' si

passè nin aujîmint po tot l' monde kand on s'ritrove dvant l' djûdje. On a condané in râyous d' dints à 14 mwès d' prîjon po z' awè rifté di s' mwin, tot fyant xhénance di rén, l' cwisse di s' n' aidante (*sès brès ocupés à sitrwètemint tinu l' pratike ?*) ki n' polève nin s' pèrmète di bwêler. Lès djûdjes dèl Coû d' Cazacion ont dit "*ki l' cwisse è-st-one place dè pus kèkieuse k' i faut d' avance d' awè l' autorisacion po lî fé doudoûce. Si nonna, c' èst dèl sèksuèle violince.*"

*

S' Nannète dsus l' Nèt...

È l' Ibèrîye, à Ituero de Azaba, lès djins dèl paroche on fait passer l' tchirliche èt ramoncèler 1500 Uros po k' leû curé, Alfonso Vegas, poluche fé vinu do Pérou l' feume k' i vwèt voltîye èt k' i s'a mètu à frékenter avou d' au lon tot ridant dsus lès filés d' l' Arincrin.

*

A cwère ki c'èst dè Walons ki lès ont batîjîs !

Li ptite bleuwe pulule ki rilève lès naujis pindants èt k' èst, pou n' pont fé d' rèclame, li Viagra (**Crâvia**) a dèdja sitî avalée pa 20 000 000 d' omes. Asteure, i gn'a deus novias rimontants ki fêyenut mia : on pout profiter on pus lontin di leus rècrèstaedjes. I z-ont sitî lomés Cialis (**SiyaLize**) èt Levitra (**Lèvîtrâ**). (*ça n' s'invante nèn* ☺)

L' AMI STÀVITÉ

On djinti mot fait crèxhe li nombe dès soçons,
 a on plêjhant linwaedje répond dès amistaunités.
 Ayèz dès masses di copinaedjes
 mins po nd'awè dès consèys n' è aurdèz k' onk au mile.
 Po vos fé on ami, cominçèz pa l' sayî,
 i n' vos faut nèn vos daurer po vos confiyî a li.
 I nd'a a n'copiner ki kand ça lès arindje
 èt vos lèyî tchère a l' prumêre aroke.
 Vola vosse bonami ki s' kandje è fèl inmi
 èt d' dîre di vos tot po mia vos rabachî.
 Vola yink ki s' atauveléve voltîye avou vos
 k'a toûné kasake kand l' amougnî s' a discrauchi.
 Ayèz plin vos potches, c' èst come vosse frère
 èt s' sièrvu sins gougne di tos vos agayons,
 lès caurs èvolés, i n' vos conèt pus,
 èt distoûner sès ouys dès vosses.
 Passèz lon èri oute di vos inmis,
 dimèrèz à iute di vos amis.
 On fidèle soçon è-st-ène fwate aspouye :
 kî è nn'a trové onk a discovièt on trèsor.
 On fidèle soçon n'a pont d' pri,
 on n' si poréve nin sèl ripayi.
 On fidèle soçon è-st on rimède po tote li vikêfyè.
 nèl vont gangnî ki lès cias k' ont sogne do Signeûr.
 L' cia k'a sogne di la-wôt trove dès vraîys soçons,
 tèt vos èstèz, tèt èst vosse soçon.
 (A l' après d' l' *Éclèsyastike*)

*

LÈS ÈWARÉS

Nwârs dins l' frède, frèche nîve à l'
 brune,
 Ascropus à l' grande rayèle di lune,
 Leûs coûs è rond.

A ggnos d'tchâr, cink djonnes pitits
 frîzés
 Riloukenut l' bolèdjî frîzer
 L' loûrd pwin Bén blond.

I vèyenu l' fwart blanc brès ki
 ratoûne,
 Prusti l' grîje pause èt ki l' èfourne,
 Dins on clêr trau.

Soriant, i khoûtenut l' bon pwin cûre.
 L' bolèdjî, l' sorîre au bûre,
 Djouwe lès corâls.

Racayutés sins wazu boudjî
 I profitenut do sofe roudji
 S' tchâfant lès mwins.

Èt vola k'a ménût tot tapant,
 Bén fwarmé, djane èt co rispitant,
 I r'satche li pwin.

Dzo l' plantchî d' lontimps racafumé,
 I s'a soyî ène crosse, l'a strumé
 Sins lèyî d' bribe.

Kand do tchâd trâ sofèle li vîye,
 Gn'a wêre k'leû âme ki s'è raffiye,
 Dzos leûs tènes nipes.

I n' polenut nèn è nd' èraler,
 Lès paûf' pitits a d'mêye èdjalés
 Dimèrés bâyâds.

Leus bladjotes massales di makêye,
 A l' lârmîre, leus lêbes plakêyes,
 Èteure lès traus

Èt z' î dîre tot bas come dès paters,
 Bén racrapotés dins cit lumêre
 Do cîr au r'viêr.

Si rwèds k'i skètenut leûs culotes.
 D'foû, on lagnèt d'fachaud trimblote,
 Au vént d' iviêr.

(A l' après d' *Rimbâd*)

“C' n' èst nin l' tot d' alignî dès pîds, i
 faut co s' tinu à roter drwèt” (Wêt-At-
 i-Kil-Tchin-Ntagne, grand filusofe
 Chinwès)

Ène miète di lîve dins l' pause ?

Dins l' numèro "0" dèl novèle Walone rivuwe **WALONS**, on papî nos prîye di rêsponde à sakantès kèsses. Lès vocichal racoutîyes avou nos rêsponses :

- a) *Est-ce ki ça vos dit dèl voye parète po comincî è minme tims k' lès ôtes èt après d' djouwer dès ceudes èt l' vîre lzeu prinde tote li place ?*
 - Si lès caurs ont leû mot à dîre, on l' pout comprinde. Si c'èst pou bagnî tot l' monde dins lès minmès euwêes, i s' faurève ptète bèn ètinde po/dsus ène comone ortografîye capâbe di tinu conte dès difèrints *prononcaedjes*.
- b) *L' alfabèteike prêsintaedje dès âteus vos parèt-i bèn chwèzi? :*
 - Oyi, a mwins d' fé on rèlîjhaedje d' après l' grandivaedje, l' fêlté, l' intèrèt dès sicrîjâdjes c' èst todi l' mèyeû.
- c) *Èsseki l' chwè dès tècses done ène boune idêye di cki s' fait au djoû d' audjoûrdu dins lès rèdjionaus linwâdjes dèl Walonîye ?*
 - Si on n' djâze ki dès classikès swè-dijant bèlès lètes, i faut crwêre k' oyi. Mins i faurève fé ène place aus sakants dsus l' doû ki trèvautchenut foû dispû todi dès pèstèlêyes pîsintes dèl powèzîye èt dès cayèts do bon vî tims au culot do feu kand li cafeu tchantéve co dsus l' plate-bûse èt ki l' lumèrote fuméve èt rèstachauffer lès keûrs...
- d) *Est-ce k' i gn'a nèn trop pau avou lès lèksikes ?*
 - Tant k' on aura l' manke d' on vraîy dicsionêre di walon, i l' faut bèn !
- e) *Est-ce k' on vos î tént au corant d' cayèts k' on d' l' agrès ? Èt voloz dès z-ôtes ? Come kwè ?*
 - I s' passe tos lès djoûs dès moncias d' afères ki polenut s' traîti è walon, ça fuche dèl dêrinne idêye da Van Că come di cki s' passe kand lès euwes montenut è l' Inde o à l' Sitâr Akadimêye... Mins po ça i n' si faurève nèn racrapoter dins lès agayons d' l' ôtayîr...

- f) *Faut-i kça rèxhe tos lès mwès, tos lès deus mwès odobén deus o kat còps l' an ?*
 Po comincî , bèn fait èt spitant, ça s' poréve lire tos lès mwès tot ratindant kça fuche totes lès samwènes. On pout todi rêver, mins si ça n' fait nèn rén k' po lès vîs...
- g) *Avou combén d' paedjes ?*
 - Si ça pout fé come ène vraîye gazète èt z-î polu mète dèl rèclame : ostant ki l' Journâl do Mârdi. Mins i faut ddrî ène volté do politike po rimète astampé l' linwistike walone cultûre...
- h) *Montant dès caurs po l' abounemint ?*
 Oufi ! Po n' nèn dimèrer avou lès cink cints lîjeus d' asteure èt crèxhe i faurève bèn sawè profiter d' sakants subsîdes dispinsés ène miète à maulvau. Kî vout rèsèrer lès bolons ki faut ?

- i) *Vos propès idêyes, consêy, dimandes, priyâdjes, proposaedjes ?*
 Chake fait toûner s' molén d' après l' vént ki sofèle... *Po cki èst d' nos, on fait cauzu tot à l' mwîn dispû trwès ans. Èst-ce bèn, èsse mau ? A vos d' vîre èt d' î rissatchî c'ki poréve vos profiter*

KAND BÈN VÎYE SÈRÈZ...

Kand bin vîye sèrèz, a l' chîje dzo l' lumerote,
 Achîde au culot do feû, tchafyant tot tèxhant,
 Dîrèz, tchantant mès dits, vos rècrèstant,
 Rabulèts m'a bètchî tot cafougnant m' bèle cote.

Mins, dilé vos n' arèz pus d' mèskène ki tchicote,
 Fyant xhénance di bouter mins dèja s' èdwarmant,
 Ki, oyant m' nom, s' cotape, rît èt va s' dispièrtant
 Apruster l' tauve po ène novèle fèle rinchinchote.

Vos m' arèz profond è tête, spawa sins oucha,
 Tchipoté pa lès wèrbias dins l' nwâr di m' vacha.
 Vos, dlè l' plate bûse, racrapotèe, rissètchîye.

Sarèz vos pardonner d'm' awè lèyî dsus m' fwim ?
 Vikèz, volèz m' crwêre, n' rimètèz nin à dmwin,
 Lèyèz-m' rafrèchi pa l' rozêye dèl fleûr di vîye.

*(A l' après d' **Ronsârdki**, dins ène ôte moudêye avéve fini avou :
 "Lèyèz-m' don audjourdu coude vosse bèle rôze, Mimîye".)*

*

RONDIA PO DIMWIN

I fait tot nwâr, èfant, scroteus di stwèles !
 I gn'a pus pont d' nût, i gn'a pus pont d' djoû :
 Dwarmèz... tot ratindant totes lès cèles
 Ki mây dijîne... ki n' dijîne : Tot èst foû !

Lès oyèz la roter come dsus dèz oûs,
 Lès pîds lèdjîrs ? L' amoûr vos l' djouwe bèn bèle.
 I fait tot nwâr, èfant, kèkyeus di stwèles !

Oyèz braîre ? Lès vachas sont dzo l' tiyou.
 Dwarmèz, ça n' pèse ki wêre lès fleûrs di pièles.
 I n' vinront pus vos fêls soçons d' au-d'foû,
 Pus pont d' cayaus flayîs à vos cårdèles,
 I fait tot nwâr, èfant, bribeus di stwèles !

*(A l' après d' **Tristan Corbière**.) Compurdèz-l' come vos l' volèz...*

TURLURÈTE DÈS CIAS VINUS AU MONDE A L' BOUNE PLACE

C' èst l' vraîy ki sont plêjhant tos cès bès ptits vilâdjes,
Tos cès borgs, hametès, laujdès cinses, bèlès cités,
Avous leus tchêstias, leus èglîjes, leus vêtes rivaedjes.
On n' pout ki lzeu riprotchî d' iêsse maus abités
Di lawgnes laulaus, d' wârdeus d' rinnâs, d' laweus rapiats
Mèteus à l' abas - on n' fait mây rén à leu môde –
L' race dèhâtins branleus di stapètes à drapias,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte.
Au diâle èt co pus lon ls'êfants dèl daegne sacrêye,
Rwèdis d' l' anête, coû èmantchî pa leu clotchî,
A s'covanter d' leû toûs, d' leûs maujons, d' leus musêyes,
Vos font mougnî "djus do payi" a z'è flotchî.
Arèxhus d' Oût-si-ploût, d' Paris, Rome, o d' l' Àrès,
D' cints diâles au lon, dèhâtères a aur o a brichôdes
O minme d' Montcuq, i vos faut vîre come sa s' rècrêsse,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte.
L' tchaud sauvlon èwouski leus bièsses chitâdes otruches
Muchenut leû tiêsse sicrote dèhâtères d' l' èrdiè.
L' aîr di les sintes vesses sipritchî dins leus bodruches,
Leus boles di savnêye, c' èst cauzu l' sofe do Bon Diè.
Èt fèyant chènance di rén, lès vola k' infèle,
Leû tiêsse, djusk' a volu fé crwêre, lès bons apôtes,
K' minme leus crottes di nèz, n' rièz nin, sont lès pus bèles
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte.
C' nèst nèn ène sifaîte idêye k' a leu fèle conchance
I faut plinde bén fwârt lès ptits ranoyîs d' andèles,
Lès paûves misbrîdjîs ki n' ont nèn yeut l' tchance
Obén l' brès long po vnu au monde amon zèls.
Kand l' clêron sone dsus leû transi bouneûr fait d' wêre,
Conte lès ètrandjîrs, c' èst sûr cafougneûs d' crapaudes,
I rèchenut foû d' leû traou po moru à l' sinte guêre,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte.
Nom di chtou ki fêrêve si bon dsus l' tère dèhâtères
Si on n' î rèscotêrêve cit race di rancis,
Cit displêchante race ki pa tot costé pogrome,
L' race dèhâtères rin k' po nos djins, rén k' po lès djus d' vèci.
Ki l' vikêrîye î sêrêve boune à tot momint,
Si vos n' l' avîz apicî d' rin, v' la vosse grosse faute.
Prove, ptète bén, on sèl dimande, ki vos n' èstèz nèn.
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte,
Lès doûs sots machîs vnus au monde ène place o l' ôte.
(A l' après d' *Djôr Brassens*.)

L'DIT DES LINWISTIKES DRWÈTS DES WALONS

Nos tèrtos ki disfindenut èt pratiker lès romans
linwaedjes dèhâtères Walonîye, vèyant k' maugrè k'
èles uchenut rinwangnî l' intèrèt dèhâtères sincyeus, dèhâtères
sicrijeus come dèhâtères djins d' nos djins, èles sont co

branmint riwêtiyès d' crêsse o minme
boune à taper au batch di l' istwêre,
volons bwêrlè bin hôt :

- l' drwèt d' nateure d' polu dîre c'k' on
vout dîre dins lès walon, picârd,
gâmès o tchampenwès linwaedjes ossi
bén k' dins l' oficîr françès;
- l' divwêr d' ètèrtinu èt transmète lès
paurlés d' nos tayons come ène paurt di
nosse patrimwinne ki nos êfants vont
co è profiter;
- l' djusse drwèt, po lès rêdjonas
linwaedjes d' iêsse mêtus dins l'
cultûre ki saye di s' mète au djoû;
- l' divwêr d' ûzer d' zèls come ostis d'
ramoncêlaedje d' soce èt d' cultûre;
- l' drwèt d' lès voye mêtû au-dvant èt
sièrvu d' rêclame dins lès ârts èt lès
sicrîjaedjes;
- l' drwèt po lès ôteus di s' sièrvu au
mia d' leû ritchèsses èt fwace di
vikaedje po z-ovrer à dèhâtères oûves di
chwè;
- l' drwèt d' trover dins lès gazêtes,
radio èt télé l' place k' èles mèritenut
po z-èduker èt z-amûzer;
- l' drwèt d' mète dsus pîds èt crèyer
dèhâtères noûs ravikants, agripants èt
rècrèstants prodjèts;
- l' drwèt èt l' divwêr po lès
mwinnants, chake à si scayon, di
sotenu cès voltés, lzeu apwarter lès
caurlâdjes rèquis èt d' fé apliker lès
dècrèts d' èspwêr do 24 di janvî 1983
et do 14 di décimbe 1990.

On vout adjonde au présint dit lès
disfindenut dèhâtères linwaedjes djôzès èl
Walonîye, come li francike d' Arlon.

On l' sait bén k' cès dimandes nos
ègagenut.

On l' sait bén k' on a on role d'
assatcheus à djouwer.

On l' sait bén, po fini, ki nosse dit n'
èst k' ène ascauchîye dins l' longue
bate po l' riprîje di place dèhâtères rêdjonas
linwaedjes, mins c' èst l' boune
ascauchîye ki nos fait passer d' on
timps d' passîve rêsistance à on timps
d' rapougnâdje di place.

(A l' après d' ène rawète à *Walo+Ivièr2002*- Po
fé l' balance ? Alèz sawè...)

**K'ça vos èspêche nèn di rimpli po l' mwès
d' may l' pèticion ki va avou.**

